

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויחי

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת ויחי

- ב.....ויט שכמו לסבול - להתאזר בסבלנות מבלי לדחוק את הקץ.....
- ד.....לישועתך קויתי - ע"י ה'קויתי' יבוא לידי 'לישועתך'.....
- ה.....אשר לקחתי - התפילה היא היא 'כלי זיינו' של יהודי.....
- ט.....ויתחזק ישראל - יתחזק מכאן ואילך והבא ליטהר מסייעין בידו.....
- יא.....פחו כמים אל תותר - פרי המהירות חרטה.....
- יד.....אנכי אכלכל אתכם - במעלת עשיית צדקה וחסד והאחדות.....
- טז.....שיכל את ידיו - זהירות מלפגוע איש ברעהו.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

shwrtz@bezeqint.net

פרשת ויחי

ויט שכמו לסבול - להתאזר בסבלנות מבלי לדחוק את הקץ בפרשתן (מט ג-ה), 'יתר שאת ויתר עז, פחו כמים אל תותר', ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, 'דהנה העיקר לכל דבר ישועה ורחמים הוא מדת הסבלנות, שיהיה סובל ונושא ולא יהיה דוחק את השעה כידוע, ועפי"ז מבאר, יתר שאת - ככל האדם מרבה לשאת את הקושי ולסבול הרי יתר עז - הנו מוסיף הוא עז ותעצומות ומקרב את ישועתו, אבל פחו כמים

- היינו אם 'ממהר' ובהול בפזיזות, ואין בו כח להמתין אלא דוחק את השעה, אל תותר - 'אין בזה יתרון ולא מועיל כלום בזה'.
בעין זה ממש פירש עוד ה'דברי ישראל' גם בלשון הכתוב (לעיל מה א) 'ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, וז"ל, פירושו, ולא יכול - היינו כשהשעה דחוקה לו ח"ו, ולא יכול לשית עצות בנפשו, יוסף

א. מספר בעל העובדא הרה"ח רבי י. י. זינגער שליט"א, איתן מושבו בעי"ת בארא פארק, אשר מזה זמן הנהיג לעצמו מנהג טוב, אשר בכל עת ועונה ימצאו בכיסו 'כסף קטן' למען יוכל להעניק לכל אחד מגבאי הצדקה המהלכים בשעות התפילה לזכות את המתפללים במצוות צדקה, והנה באחד הימים התפלל ב'שומרי שבת' (שטיבלעך ידועים שם) ובגשת הגבאי אליו עם קופת הצדקה בידו נחרד לגלות שכיסו המיועד לכספי הצדקה ריקם... מכיוון שכך, פשפש בשאר כיסיו ולא מצא אלא 'שוקולד' (chocolate) קטן... הראה לגבאי בשחוק - זה מה שיש ברשותי, השיב לו הגבאי בשחוק, אם אין לך כסף תן לי את ה'שוקולד' א"א לדעת מה תועלת יבוא מזה... וכן עשה, כעבור כמה ימים נכנס שוב ר' י"י לשומרי שבת, ושמע מהגבאי נפלאות, כי לפני כמה ימים נפל אחד המתפללים ואיבד את הכרתו, מאחר שהלה סובל ממחלת ה'סוכר' (diabetes) ל"ע ולפתע היתה לו 'ירידה' איומה בערך ה'סוכר' (sugar level) שבגופו, ותקם בהלה גדולה ולא נמצא שם כל דבר מתיקה להצילו ולהחיותו, עד שנזכר הגבאי באותו 'שוקולד' המונח ברשותו, מיהר להכניסו לפי המתעלה, והחייהו, מיד החל ה'סוכר' לעלות ותשב רוחו בקרבו, וכשהגיעו אנשי הצלה לשם נענו ואמרו, אילו היו ממתינים עוד כמה רגעים כבר לא היה את מי להציל...

הביטו וראו נפלאות ההשגחה הפרטית, כיצד הקב"ה מנהל עולמו ומסבב כל הסיבות להביא להצלת נפש מישראל, כששבויעים ימים בטרם תבוא ה'צרה' כבר הזמין הקב"ה שינויים במנהגי קודש, שר' י"י שכח את מנהגו להשים לב כי אין בכיסו מעות לצדקה, ולא ידך ימצא שוקולד בכיסו שלא כמנהגו, גם הגבאי סטה ממנהגו לבקש ממנו את השוקולד, וגם זה 'שכחו' בכיסו למשך כל השבועיים עד הגיע העת המיועד לאותו שוקולד להחיות את האיש ממות לחיים.

אך מלבד ההתחזקות באמונה בהשגחה פרטית, עוד נלמד מכאן מוסר השכל לדידן, הנה פעמים הרבה שחושב האדם לעצמו בשעה שעובר עליו רוח טהרה, ומבין שצריך להתחזק ולהתעלות, אך כאן בא יצרו הרע ומנסה לקררו ולצננו בטענת 'מה בצע יש בקבלה זו', ומה ערך לאותה התחזקות, וכי הקב"ה צריך את ה'קצת שוקולד' שיש בכוחך ליתן... אך האמת שטענה זו בשקר יסודה, כל 'משהו' ו'קצת' יש לו ערך עצום לפני הקב"ה, עד כדי הצלת חיים ממש (ולאו דווקא הצלת חיים לאחרים, כי אם את החיים שלו עצמו...)

וכבר היה אומר הרה"ק רמ"ש מבאיאן זי"ע שפרשה זו היא 'לויטער חיזוק' (רצופה ומלאה מעניני חיזוק), כי ג' פעמים מצאנו בה 'התחזקות', א. 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה', ב. בגמר קריאת התורה עונים כל העם יחדיו חזק חזק ונתחזק (עיי' 'לבוש' תרס"ט), ג. ב'הפטרה' ציווה דוד המלך לשלמה בנו (מלכים א' ב ב-ג) 'וחזקת והיית לאיש, ושמרת את משמרת ה' אלוקיך ללכת בדרכיו'.

יש שאמרו לרמזו בג' פעמים אלו, שלא יאמר אדם אין כוחי במתני להתחזק, כבר ניסיתי פעמים רבות ולא עלתה בידי, לזה אמרינן - אל תקפוץ מדרגות רבות כאחת (עד המלאכים), אלא התקדם הלאה 'געב זיך א ריר' (הזז את עצמך אפילו רק במעט) אפילו רק כדי הילוך מדרגה אחת, וזה נרמז בג' חיזוקים אלו, כי גבי יעקב ששכב על מיטתו חולה כתיב 'ויתחזק ישראל וישב'. לאחמ"כ ב'חזק חזק' - רבים היושבים בעת קריאת התורה, ולסוף הקריאה יעמדו

להתאפק עוד, עד יעבור זעם ולא יהיה דוחק את השעה, וזאת היא עצה לכל הנצבים עליו, היינו לכל הראגות העומדים על האדם. עכ"ל.
 ובאמת, לא זו בלבד שאין תועלת ב'דחיקת השעה' מלבד ריבוי 'נערווען' (עצבים), בלבול הדעת והוספת מכאובי לב ותוחלת ממושכה², אלא שזה גופא הרי מרחיק מעליו את הישועה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סד.) 'הדוחק את השעה שעה דוחקתו'³, אכן ה'נוטה שכמו לסבול' מתוך אמונה תמימה וטהורה ב'אלוקים הרועה' אותי מעודי ועד היום הזה' (כלשון

לאמירת 'חזק חזק'. וכן ב'הפטרה' בצוואת דוד כשעמד שלמה לפניו - 'וחזקת והיית לאיש... ללכת'. והיינו שיעלה מדרגה אחת משכיבה לישיבה, ומשם לעמידה, ומעמידה להליכה, לזה יקרא 'חיזוק'. וכבר אמרו (אבות ב טז) 'לא המלאכה לגמור', מה ה' אלוקינו דורש מעמנו כי אם 'לזוז ממקומנו', לעלות ולהתקדם במדרגה אחת, וסוף דבר יהא ה' בעזרינו להגיע למקום הראוי. ואכן דבר זה שייך לכל אדם בכל עת ובכל מצב שהוא נמצא - תמיד יכול וצריך להתחזק ולהתעלות אפילו במשהו, לפום מדרגא דיליה.

ב. מסופר על הרה"ק רבי יוסף מאיר ממאכניוקא זי"ע, שבינקותו בהיותו כבן שש נכנס פעם אל זקנו הקדוש הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, וזקנו שאלו על מעשיו באותו היום, ענה הנכד, היום הלכתי לבקר ב'שוק הבהמות', כי שמעתי אומרים שאליהו הנביא נמצא שם וגבר חפצי ורצוני לראותו. אמנם, חיפשתי בכל השוק ואף עליתי על עמוד גבוה, ובכל זאת לא עלתה בידי לראותו, רק 'מוסר' אחד לקחתי משם, כי ראיתי שבעלי השוורים קושרים אותם בעת העמדתם למכירה, והנה, אלו שאינם נכנעים תחת המוכר ומנסים בכל כוחם להישמט, הרי הם נחבלים בחבלות יתירות ומכות שלא לצורך, שהרי בעל הבית אינו נמלך עליהם שלא למוכרם, וכל ה'רווח' שלהם הוא חבלות בגופם עד זוב דם ותו לא מידי, לעומתם השוורים שמסרו והכניעו עצמם נשארו בשלימות ובריאות גופם, ועוברים בשלוות הנפש לבעליהם החדשים, אשרם וטוב להם, ומזה למדתי, שהמתקש בעת שצרה נוחתת לפתחו, ואינו מקבלה באהבה ובהכנעה, בזה הוא נחבל יותר ויותר, אך אם מקבל את הכל באהבה, באמונה שהכל מאתו יתברך, אזי תקדמו ברכות טוב, ויינצל מכל המכות היתרות. כשמוע הרה"ק מסקווירא דברים אלו יוצאים מפי נכדו, אמר לו - בני, אם זאת למדת שם ברור לי שאף שאתה לא זכית לראות את אליהו הנביא, מכל מקום הוא ראה אותך.

ג. וכך אומרים משם הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי המשנה (ב"מ י.) 'ראה את המציאה ונפל עליה, ובא אחר והחזיק בה, זה שהחזיק בה זכה בה', וביאר הרה"ק 'שלא קנה' מאחר שעשה השתדלות יתירה באופן שאיבד את כל שפיות דעתו מחמתה - עד שהסתער ו'נפל' על המציאה, ואילו הדרך הישרה שיבור לו האדם - שילך בנחת אל ה'מציאה' ויטלנה בלא שום פחד שמא יקדמו אחר, שהרי אם נקצב לו הדבר מן שמיא הרי הוא ממילא יגיע לידו, וכן בכל עניני הפרנסה - לא יעסוק בצרכי פרנסתו אלא כפי חובת ההשתדלות ותו לא, אז יזכה לקנות את המציאה. בדרך זה היה הרה"ק מנעשכ"ז זי"ע מבאר את דברי חז"ל (קידושין פב.) 'הריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שדייקא משום שהרעותי את מעשי עשיתי מעשה רע בריבוי ההשתדלות וחסרון האמונה, דייקא בגלל זאת קפחתי את פרנסתי (תולדות יצחק ליקוטי הש"ס קידושין). לאידך, כפי מיעוט השתדלותו כן תרבה פרנסתו, כדמצינו לה'יעב"ץ' (בביאורו לאבות ג 1) שהממעט בעסקים יאכל וישבע, והרוודף אחריהם כל היום וכל הלילה יחסר לחמו. בהראותו כי בוטח הוא ב'השתדלותו' ולא בבורא עולם.

תוספת נפלאה שמעתי שהרי ידוע ש'את' הוא לשון ריבוי, וא"כ יש לומר ש'את מעשי' היינו ריבוי מעשים בהשתדלות יתירה, וזהו הריעותי את מעשי, הריעותי ב'את' מעשי, שהרביתי מעשים ללא צורך מתוך בהילות, על כן קפחתי את פרנסתי...

ד. כה כתב רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע לבאר מה שנאמר 'ויברך את יוסף ויאמר האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו, אברהם ויצחק, האלוקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה', וזל"ק, (הזכיר זכות אבות 'אברהם ויצחק', כי בזה) התחיל לעורר האהבה של הקדמונים, כסדר תפלת 'שמונה עשרה' שמתחילין בזכרון 'זכות אבות' (ואח"כ מתפללין). והזכיר גם כן זכותו בהצנע, ואמר 'האלוקים הרועה אותי', כאן רמז זכותו, ומהי זכותו - כי הוא יעקב היה מתהלך לרצונו יתברך כשה לפני רועה הרועה אותה, ואחר שסדר זכות אבות התחיל להתפלל 'המלאך' וגו'. ומעשה אבות סימן לבנים, להיות כצאן הנמשך אחר הרועה - שאין להם כל דאגה אודות מזונותיהם ולעולם לא יחשבו מה ייעשה בהם, בידיעתם כי הם נתונים בידי האמונות של ה'רועה'.

באר הפרשה - פרשת ויהי

הכתוב בפרשתן (מח טו), הרי חיינו מלאי אושר^ה מתוך מנוחה ושלווה וחוסך מעליו טרדות ובלבולים, והעיקר שמקרב לעצמו את הישועה^ה. כלל הדברים, לידע להודיע ולהודיע עד כמה פחותה ונרועה הבהילות והפזיזות, ולעומת זאת אין לך טוב לנפש יותר מן הסבלנות^ה.

לישועתך קויתי - ע"י ה'קויתי' יבוא לידי 'לישועתך' בפרשתן (מט יח), 'לישועתך קויתי ה', פרשה זו יפה נדרשת בהלכות הקיווי והייחול אל ה'. כי הנה מתנה טובה ניתן לנו בני ישראל עם קרובו שבכל עת צרה וצוקה נקווה ונייחל אל השי"ת מתוך אמונה

ואכן ידועה בזה הנהגת הרבה צדיקים שלא להרבות בהשתדלות בשום ענין שבעולם, והיו אומרים 'מ'דארף זיך לאזן פירען' (לתת עצמו בידי הבורא שינהיג אותו כרצונו), וכן הובא על הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם, שלא בהערות) פ"א אמר אין זו הדרך שלנו... הננו הולכים אחר רצון השי"ת כצאן אחר הרועה.

וכך אמרו 'בעלי הדרוש' לרמז במנהג ישראל קדושים, אשר ה'מחותנים' מוליכים את החתן לחופתו כשהם אוחזים בידיהם אבוקות אור, שבאו ללמד לחתן דעת בגשתו לבנות את ביתו ובצעדו הראשון ב'חיים', לעולם לא תלך מעצמך... אלא תתן עצמך שיוליכו אותך ממעל, ועי"ז יאירו לך באבוקות אור בגשמיות וברוחניות לטוב לך כל הימים. וכך רימז צדיק אחד במנהג חצרות הקודש לבית נאדבורנא לומר בעת זריקת ה'פעקלעך' על החתן העולה לתורה בשבת קודם הנישואין ניגון 'אחד יחיד ומיוחד', כי שלושה שותפין הם באדם, הקב"ה אביו ואמו (קידושין ל:), ומדרך העולם שבחור עד יום נישואיו הנו 'סמוך על שולחן אביו' ואמו, עד שבונה בית ו'על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו', ובאו לרמז לו בשעה זו שעומד 'להיפרד' מהוריו, כי אם ישכיל להאמין ב'אחד יחיד ומיוחד' ולסמוך עליו אזי יזכה ש'יזרקו' עליו מלמעלה 'פעקלעך' (חבילות) מלאים בכל טוב הארץ...

ה. הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע פירש בהאמור בפרשתן (מח כ) 'ויברכם ביום ההוא לאמור' וגו', כי בירך אותם שיזכו להשיג מדת הבטחון שלא יהיה להם דאגת מחר אלא יראו לנגד עיניהם רק את היום ההוא, ואכן זאת הברכה הגדולה ביותר ששייך (לקוטי הרמ"ל)

ו. וכבר אמר הרה"ק מקאברין זי"ע, הנה שגור בפי העולם, לומר בכל עת מצא 'אז ס'גייט נישט ווי ס'ווילט זיך, דארף מען וועלן ווי ס'גייט', (כשרואה האדם שאין מהלך חיינו מתנהל כמו שעלה ברצונו, עליו לרצות ולהסכים לאשר קורה עמו במציאות), אך אני אומר, שההיפך הוא הנכון - 'אז ווילט זיך ווי ס'גייט, גייט ווי ס'ווילט זיך', (כשיכנע האדם אל בוראו ויסכים בשמחה להנהגת הבורא אתו, כבר יעשה הבורא שחיינו יתנהלו כרצונו ומחשבתו אשר חשב ורצה), דעל ידי התחזקותו באמונה פשוטה ותמימה יוכל לשדד מערכות הטבע לטובה ולברכה, זוהי כוחה של אמונה בהשי"ת.

ז. איתא מ'צדיקי קמאי' (הרה"ק מקעשינאו בעל 'גבורות ארי' אמר זאת בפני הרה"ק מאפטא וקילסו מאד, וכן איתא בעוד ספה"ק) על הכתוב (נ יז) שאמרו האחים ליוסף 'אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלוקי אביך'. תיבות - שא נא עולים ב'ראשי תיבות' שור אריה נשר אדם, והם ארבעת הדמויות החקוקות על רגלי כסא הכבוד. והנה, השור הוא 'יוסף הצדיק' כמה שנאמר (דברים לג יז) 'בכור שורו הדר לו', וזכה למדרגה גבוהה כזו בזכות עמידתו בתוקף בכל הנסיונות והקשיים דעזו עליה מיום מכירתו עד יום המלכתו למשנה למלך, וכך אמרו לו, דע אחינו הקדוש, כל מה שנתעלית למדרגה רמה - להיות דמותך חקוקה באחד מרגלי המרכבה הקדושה, לא היה אלא על ידי - פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, כי בתחילה היה רק 'אנא' שהוא ר"ת אריה נשר אדם, רק על ידי המכירה וה'נסיונות' באת לידי כך וכנרמז ב'שא נא', ולכן שא נא לפשע עבדי 'אל-הי אביך' שהוא ר"ת א"י ל'או ה'אי יומא כ'מה יוסף איכא ב'שוקא, פירוש, כי בלאו המכירה לא היית שונה משאר יוסף המסובבים הנה והנה 'בשוק', ורק על ידי 'המכירה' נתעלית לאין ערוך משאר 'יוסף' אחר שבעולם, להיות דמותך חקוקה על כסא הכבוד.

מענין לענין, הרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע נשא את בתו של עשיר אחד שהיה מחזיקו על שולחנו, והמציא לו כל מחסורו ביד רחבה ונדיבה, באחד הימים נכנס הרה"ק מווארקי אל רבו ה'חוזה מלובלין' זי"ע, אמר לו 'החוזה', אם יוצע לך להיות 'מלמד דרדקי' בכפרים ובעיירות - קבל נא את ההצעה, הרה"ק מווארקי לא הבין מדוע עליו לעזוב את חק לימודיו ואת ביתו בעת שלא חסר מאומה בביתו, שהרי חמיו העשיר מחזיקו על חשבונו, אך פשיטא שמשמע את ציוויו של רבו הקדוש הסכים לכך, וחזר לבית המדרש לאהלה של תורה, אדהכי והכי, נכנס יהודי מכפר פלוני אל החוזה, ושפך בפניו את מר לבו על בניו שהגיעו זה מכבר לגיל חינוך, ואינם מבינים מאומה מלימודם, אמר לו 'החוזה' בבית המדרש יושב אברך בשם ר' יצחק, גש אליו ואמור לו ששלחתך לקחתו למלמד לבניך, ותשלם לו סך ארבעים זלאטע'ס עבור מחצית השנה הקרובה, ואכן הרה"ק מווארקי הלך עמו לכפרו, בהגיעו לשם

כי הוא 'כל יכול' ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, הוא אלוקינו הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו והוא יושיענו מכל צרותינו ומלוחצינו. להודיע שכל קווך לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך, וכבר אמר דוד המלך בתהילים (לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', 'באלוקים בטחתי - לא אירא מה יעשה אדם לי' (נו)

שיגר מכתב לבני ביתו שבמחצית השנה הבאה לא יחזור לביתו, כי נבחר להיות מלמד באיזה כפר נידח בציווי קדשו של הרבי 'החווה מלובלין', מה נשתומם הרה"ק לקבל מכתב תשובה מבני ביתו - כי טוב עשה, שבכך יוכל להביא טרף לביתו, באשר 'אנשי צבא' הצרפתיים נכנסו לעיר אחר שובם ממלחמה, ובזו מכל הבא ליד, ואף את אבי - השווער (חמיו) בזו, השאירוהו נקי מנכסיו, ולרש אין כל.

הרה"ק מווארקיי החל במלאכתו, אך מהרה נוכח לראות שמוחם של הנערים אטום וסתום ואינם מבינים 'דבר וחצי דבר' מלימודיהם, קם ונסע אל רבו להזכירם בפניו, אמר לו רבו, מה לך כי תבוא אלי, העתיר בעדם בכל תפילה ותפילה, בקש עליהם ב'אהבה רבה', ובשאר תפילות שתיקנו להצלחה בתורה. חזר הרה"ק מווארקיי אל הכפר, קיים עצת רבו, ואכן 'נפתחו לבם ומוחם' של תלמידיו ואט אט החלו להבין את הנלמד.

בכפר נידח זה לא היה כי אם מניין מצומצם של עשרה יהודים בלבד, ביום מן הימים פרצה תגרה בין שניים ממתפללי בית הכנסת, ויקם אחד ובייש את חברו ברבים, המתבייש הבטיח נאמנה שמיום זה והלאה שוב לא ידרכו כף רגליו בבית הכנסת (אף שידע שבכך יבטל המניין היחיד בכפר), בכדי להרגיעו ניגש אחד מבני העיירה אליו, ואמר לו, דע לך, כאשר תקבל ב'סבלנות' כל הבא עליך, בין לטוב ובין למוטב, באהבה ושמחה, תהיה מובטח לחיים של אושר וכבוד, והדברים נרמזו בכתוב בפרשתן (מט טו) 'וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול', דלכאורה סותר הכתוב את עצמו ד'ויט שכמו לסבול' אינו 'מנוחה', אלא דזה גופא אמרינו, 'וירא מנוחה כי טוב' - אם הנך רוצה לחיות על מי מנוחות, אזי 'ויט שכמו לסבול' - הטה שכמך, והיה נכון 'לסבול' כל מה שיבוא עליך, ועל ידי זה תנוח בשלום על מקומך.

ככלות מחצית השנה נפרד הרה"ק מווארקיי מהכפרי, ומשנשאל האם יחזור לאחר החג, ענהו רבי יצחק, כל בואי הנה היה רק על פי ציווי מורי ורבי, גם בנוגע להבא אשאל את פיו כדת מה לעשות, משם נסע רבי יצחק לובלינה אל רבו 'החווה הקדוש', אשר קיבלו בסבר פנים יפות, בתוך שיחתם שאלו ה'חווה', האם שמעת איזה 'דבר תורה והדרכה' בכפר ששהית זה כמחצית השנה, ענהו הרה"ק מווארקיי הרי כל תושבי הכפר בורים ועמי ארצות המה, והיאך יכולתי ללמוד שם אפילו דבר אחד מן התורה... עד שנזכר הרה"ק מווארקיי בעובדא זו כשפרצה התגרה בבית הכנסת, ושם שמע דברים נפלאים אודות מידת הסבלנות, כשמוע 'החווה' דבריו אלו, נענה 'החווה' ואמר - זאת רציתי לשמוע מפייך, אכן כעבור זמן שב חותנו לעלות על דרך המלך ושב לעשירותו ולא חזר למלמדותו. ביסוד דברים אלו הקים הרה"ק מווארקיי את עדתו נאמנה, וזה היה 'אבן השתיה' של 'ווארקיי', לקבל הכל בסבלנות, ואז וירא מנוחה כי טוב.

וכבר אמרו בעלי המוסר, משל לצבי שנכנס ליער עבות ולא עלה בידו לעבור בדרכו כי בכל פסיעה נסתבכו קרניו בסבך העצים, וניסה בכל כוחו לנתק את הענפים, וברגע שנשתחרר מעץ אחד מיד שב להסתבך בקרניו בעץ נוסף, עד שפגע בו אחד ואמר לו, טיפש שכמותך, הרי ימיך יכלו ועצי היער לא יכלו, איעצך - קצוץ נא את קרניך ואז תוכל להלך ביער באין פגע ומפריע... והנמשל ברור ופשוט, אם יחדל האדם מלעמוד על שלו ולהקפיד על כל רצונותיו כאילו ניתנו למשה רבינו בסיני... שוב יוכל לעבור את החיים בשלום מבלי 'להיתקע' עם אחרים בכל עת... ח. הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע היה נוהג לספר האי עובדא בכל עת שבא לבקר את החולה. פעם שכב הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע על ערש דווי, וכבר היה מסוכן ונוטה לעזוב את העולם. מחוץ לחדרו ישבו תלמידיו ואמרו תהלים, תוך כדי ישיבתם שם נשמע מתוך החדר קול חבטה עזה, נכנסו התלמידים החדרה ומצאו את רבם שוכב על הארץ, מיהרו להרימו והשיבוהו למיטתו. כעבור כמה שעות שמעו התלמידים את רבם קורא להם מחדרו, בהיכנסם ראו כי הוטב מצבו פי כמה וכמה, וביקש מהם להביא לו כוס חמין, לא עבר זמן רב ועמד על רגליו כאחד האדם.

פתח הרה"ק ואמר לתלמידיו, אסביר לכם, בשכבי על מיטתי נזכרתי במאמרו של מו"ר המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על הפסוק 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', שאין כאן לא סגולה לא ברכה ולא הבטחה. כי אם 'מציאות וטבע' ממש - הבוטח בה' חסד יסובבנו... ע"כ התחזקתי בביטחון, והחילותי לרדת מהמיטה, שהרי 'בדרך הטבע' על החסד

באר הפרשה - פרשת ויהי

(יב), 'אך לאלוקים דומי נפשי כי ממנו תקוותי, אך הוא צורי וישועתי משגבי לא אמוט' (סב ו-ז), 'הושע עבדך אתה אלוקי הבוטח אליך'. כלומר, כאן למד אותנו דוד המלך כי הבטחון הוא מנוחת נפש האדם, היא נותנת לו משגב ומשען, מבטח וישועה, ע"כ לעולם לא

יתייאש איש יהודי, כי אף אם גדולה צרתו הרי כביכול הקב"ה גדול ממנה, ומתוך צרתו יוציאנו מאפילה לאורה, אם אך ישכיל לומר 'לישועתך קויתי ה'", לבטוח בו ולהשים משענתו על ה' אלוקיו², וכך אמרו חז"ל (מנחות כט:; מאי דכתיב (ישעי' כו ד) 'בטחו בה' עדי עד כי ביה-

לסובבני, אך תיכף נפלתי ארצה, עד שהחזרתם אותי על המיטה. או אז חשבתי בדעתי כי נפילתי הוכחה היא שעדיין לא הגעתי לשלימות הביטחון. לכן העמקתי ברעיוני יותר בענין הביטחון בבורא ית', עד שאירע הנס ויצאתי בריא ושלם ללא כל פגע – בבריות גופא ונהורא מעליא.

על כן זאת עשו וחיו – יבטח כל אדם בה' שיושיעו, ויקוים בו 'ואני בחסדך בטחתי' אז 'יגל לבי בישועתך' (תהילים יג ו), עוד נאמר (שם עא כ) 'אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחייני ומתהומות הארץ תשוב תעלני'.

ט. וידע שבעבור הבטחון עצמו יושע מכל מיני מצירים ומציקים, ומפורש איתא במדרש (שוח"ט תהלים כה על הפסוק אלוקי בך בטחתי אל אבושה), וז"ל, ...היו שומרי המדינה עוברין ומצאו אכסנאי אחד ותפסוהו, ואמר אל תכוני כי בן ביתו של מלך אני, כיוון ששמעו כן, הניחוהו ושמרוהו עד הבוקר, בבוקר הביאוהו אצל המלך ואמרו לו 'בן ביתך' מצאנו אמש, אמר לו המלך, בני, מכיר אתה אותי, אמר לו לאו. (אמר לו המלך) אם כן היאך אתה בן ביתי, אמר לו – בבקשה ממך, אני איני בן ביתך, אבל 'בך בטחתי', שאלמלא אמרתי להם כן היו מכים אותי... אמר להם (המלך) הואיל ובטח בי הניחו לו. וכן אמר דוד 'אלוקי בך בטחתי' ובשביל כך 'אל יעלצו אויבי לי', ולא אני בלבד, אלא גם כל קויך לא יבושו.

י. כך פירש ה'מלבי"ם את הפסוק, וז"ל, הושע עבדך מצד שהוא בוטח אליך, וזה נוגע לכבוד שמך לעזור הבוטחים בך, עכ"ל. והיינו, שזה מכבודו של השי"ת וקידוש שמו כשהוא עוזר ומושיע את הבוטחים בשמו.

יא. הנה נהגו לשלש ולהפך הסדר לישועתך קויתי ה', קויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קויתי, כי אנו אומרים לאדם באיזה אופן שתסתובב ולאיזה צד שתפנה הינך נצרך לחסדי וישועת ה', ע"כ קוה לו תמיד. וכמו שאומרים בשם הרה"ק רבי בעריש מביאלא זי"ע על הפסוק (ישעיה מד ו) 'כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים', שיש לך אדם שאצלו הקב"ה הוא בחי' אני ראשון, שכבר בראשית הדבר ובתחילתו מבין שאינו יכול לעשות מאומה לולא ה' בעזרתה לו, והרי הוא פונה אליו ומבקש סיוע ממעל, לעומת זאת יש אחר שהוא 'חכם' ומוצלח בעיניו, נדמה לו שיכול להסתדר בעצמו... אך בסופו של דבר נוכח לראות כי אלמלי הקב"ה עוזרו... ולבסוף 'נזכר' לפנות אל ה', נמצא שאצלו השי"ת הוא בבחי' אני אחרון, ועל כך אמר הקב"ה הרי מבלעדי אין אלוקים ואין שום כח אחר בעולם ח"ו, אם כן, וכי לא עדיף שתבוא אלי כבר מלכתחילה...

עוד אמרו, כי ככל שמרבה האדם בתקוותו לה' הינו מתקרב אל ה' יותר, על כן, בפעם הראשונה נכתבה תיבת ה' כתיבה שלישית, בשנית כתיבה שניה, ובפעם הג' תיבת ה' קודמת לכל (הגר"ז סורוצקין, אזנים לתורה פרשת ואתחנן ד"ה כה' אלוקינו בכל קראנו).

וכך מסופר על הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות, מעשי אבות, קלה) וז"ל. פעם אחת ראה יהודי אחד שרוי בעצב גדול ושאל אותו מה זה ועל מה זה, וסיפר לו האיש ממצבו הקשה, אמר לו מרן ז"ל, איש ישראל כשהוא שרוי במיצר צריך שיאמר לישועתך קויתי ה', ואם מצבו נעשה חמור יותר יאמר קויתי ה' לישועתך, ואם מצבו רע עוד הרבה יותר יאמר ה' לישועתך קויתי... (וכלומר, שע"י כל אלו האמירות והתקוות יצא מאפילה לאורה).

ובכלל זה, שככל שאומר לישועתך ה' ומשריש בעצמו הבטחון ומתקרב יותר אל הקב"ה הרי הוא כבר 'רואה' לנגד עיניו את הישועה, וכיוצא בזה מתאמרא בשם הגה"ק הגר"ז מבריסק זי"ע על הפסוק (תהלים לו ג-ד) 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך', שהפסוק השני מדבר על מדריגה גבוהה יותר בביטחון – שכל כך בטוח הוא בישועת ה', שכבר עתה הינו מתענג כאילו כבר באה אליו הישועה, ובזכות זה אכן 'ויתן לך משאלות לבך'.

עוד אמרו בדרך צחות, לאלו המהלכים ומסבבים יומם וליל אודות ממונם להם אומרים, אנשטאט דרייען מיט געלט דריי מיט דעם פסוק לישועתך קויתי, וועסטו בעסער אנקומען - תחת ההילוך והסיבוב סביב הכסף עדיף שתסובב עצמך 'עם הקב"ה' בבטחון בו ובישועתו וכך תצליח יותר...

מן הענין לציין מה שסיפר הגה"ק רבי שלמה קאליש זי"ע (הובא בספר הזכרון זכרון שלמה) שפ"א שהה אצל הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע, ובישיבתו ב'סעודה שלישית' שמע את הגר"ח יושב וחוזר בהתלהבות עצומה כעשרים דקות לישועתך קויתי ה', קויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קויתי...

הנה נאמר (תהילים כז יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ ליבך וקוה אל ה', ונתבאר בגמ' (ברכות לב:) כפל לשון 'קוה אל ה' שבא ללמד ש'אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל', ואפשר לומר, כי באו חז"ל להורות לאדם שאם קוה אל ה' ולא נענה, כי לא היה בטחונו בשלמות, אל יתיימש אלא יחזור ויקוה, וגם אם בפעם הראשונה לא 'הצליח' הרי בפעם השניה כבר יהיה תקיף יותר בבטחונו. וזהו גם העניין לשלש באמירת לישועתך קויתי ה', שאף אם בפעם הראשונה לא היתה תקוותו באמת ינסה בשנית ובשלישית, עד שבסופו של דבר יזכה להגיע לבטחון בהשי"ת.

כללו של דבר, על האדם לחזור שוב ושוב על 'לישועתך קויתי ה'', ולהשריש בעצמו בכל מצב שנמצא את התקווה והייחול להקב"ה, ועי"ז באמת יושע מכל צרותיו. והוא על דרך שקוראים את הפרשה 'שניים מקרא ואחד תרגום', שמרמז בזה על קריאת העניין, ואח"כ מתרגם ומפרש לעצמו 'בכל לשון שהוא שומע', ואח"כ חוזר וקורא, שע"ז יוחדר בו היטב ולא ישכח, כך צריך לומר 'לישועתך' ולפרש לעצמו - ב'מקום' שהוא נמצא כיצד הוא מקווה לישועת ה' כי תבוא, ושוב יחזור עד שיהיו הדברים חקוקים בעצמותיו...

וכך הובא ב'שערי תשובה' (סוף סימן קיח) וכתב מהר"י צמח ז"ל, וגם אני מכוין (כשהנני אומר כי לישועתך קוינו כל היום) לצפות לישועת ה' שעושה עמנו להצילנו מכמה פגעים רעים בכל יום ובכל רגע, ומצאתי תועלת גדול כמה פעמים לעיתות בצרה בזה, עכ"ל.

נחמדים הם דברי הגה"ק החיד"א (ביאצבע קטנה, בסדר תפילת שמו"ע) על נוסח הברכה 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום', קשה מה נתינת טעם הוא - 'כי לישועתך קוינו כל היום', דממ"נ, אם הם ראויים לישועה למה להם טעם של לישועתך קוינו, והרי מן הדין על הקב"ה לגאלם, ואם אינם ראויים מה ריווח יש בזה ש'קוינו כל היום'... ונ"ל, דחיוב הוא להיות אדם מצפה לישועה, ואיתא בפרק חלק (סנהדרין צז:) שכל זה הוא כדי לקבל שכר, שנא' (ישעי' ל יח) 'אשרי כל חוכי לו', ואמרו במדרש (ילקוט תהלים) אפילו אין ביד ישראל אלא הקווי כדאי הם לגאולה בשכר הקווי... וזהו אומרו לישועתך קויתי ה', ר"ל בשביל לזכות לישועתך קויתי ה', שע"י הקווי אני זוכה לישועה.

וזאת אנו אומרים ומבקשים - את צמח דוד מהרה תצמיח, וא"ת אין לנו זכות, לזה אומרים - כי לישועתך קוינו, כלומר, אפילו אין בידינו שום זכות, מ"מ הרי לישועתך קוינו כל היום', וכדאי הוא הקווי להביא לנו הגאולה. כבר מילתנו אמורה, שהנה מברכים אנו בכל יום ויום 'הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה', ולכאורה קצת צ"ב, מה החידוש בתרגול (שכוי), והרי כל חיות ובהמות מבינות להבחין בין יום ללילה, אלא ששאר החיות רק כשרואות את אור היום יודעות כי האור בא לעולם, אבל התרגול משכיל להבין בעוד החשיכה שולטת בעולם כי האורה עומדת לבוא והוא קורא מבעוד ליל, וזהו מורה דרך לבני האדם, שלא להיבהל בעת שחשיכה להם כל חד וחד בדיליה, רק לדעת ולראות מעתה את האור הממשמש ועתיד לבוא, ומעלה זו 'קובעת ברכה לעצמה' - הנותן בינה להבחין.

רמז נפלא שמעתי מ'בן עליה' דלכן איתא ב'פרק שירה' (פ"ד) תרגול אומר (בקריאתו הרביעית) לישועתך קויתי ה', שהרי 'קרות הגבר' זה התרגול, ובאותו זמן עדיין חשכת הליל שולטת בעולם, ולזה הוא 'קורא' ומודיע לכל באי עולם - אל ירך לבבכם בראותכם 'חשיכה' כל חד וחד בדיליה, אלא לישועתך קויתי ה'.

בדרך צחות מסופר, על ההוא גברא שהגיע ל'זכרון משה' (שטיבלאך ידועים בתוככי ירושלים) בשעה 12 בצהריים ופתח בקול גדול בברכת 'הנותן לשכוי בינה', אמרו לו, ר' יהודי, כבר מזמן שחטו אותו תרגול שהיה לו בינה להבחין בין יום לבין לילה... וכאמור, שאין זה 'חכמה' לדעת בעת שהשמש בגבורתה ובתוקפה באמצע היום ש'יום' עתה, אלא ה'חכמה ובינה' הוא להבחין מבעוד ליל שהנה היום ממשמש ובא...

יב. והבטחון יהיה רק באלוקיו ולא בבשר ודם או בשאר עניינים, וכך כתב ה'כתב סופר' (ד"ה לישועתך) וז"ל, דמאחר שראה יעקב אבינו ע"ה בנבואה את גבורת דן, אמר כי אין לבטוח על זה היינו הגבורה של ילוד אשה, כי לא לגיבורים המלחמה סוס מוכן למלחמה ולה' הישועה, ולכן סיים לישועתך קויתי ה' ולא לישועת אדם כנ"ל.

באר הפרשה - פרשת ויהי

ראה 'אונקלוס' לתרגם שלא כפשוטו של מקרא כלומר בחרבי ובקשתי כפשוטו. אלא כך הוא ביאור הדברים עפ"י הידוע שהתרגום אינו מפרש רק 'פירוש המילות' גרידא כלשון המקרא, אלא בא ללמדנו את תוכן הענין המסתתר תחת תיבות המקרא (ע"י עבוד"י תרומה ד"ה ונועדתי), וכלומר, כי וודאי 'בנגלה' הייתה המלחמה בחרב וקשת בפועל ממש, והיה נראה שהחרב והקשת הם העורכים את המלחמה והם המנצחים, אך האמת שאין הקב"ה חפץ לעשות 'נס גלוי' לכן הוכרח להשתמש בחרב וקשת, ואין החרב והקשת אלא ה'מסתירים' את עורכי המלחמה באמת, ומי הם עורכי המלחמה, זאת 'מגלה' לנו התרגום - בצלותי ובבעותי, שיעקב התפלל על נצחונו במלחמה ושם כבר פעל את הנצחון... כי בעולם הזה אי אפשר לפעול מאומה מבלי התפילה". ולא היה הנצחון בעת המלחמה כשהשתמש בחרב וקשת רק בעת התפילה בקרן זוית כשהתפלל".

ה' צור עולמים' - כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא.

החי את חייו באופן כזה הרי חייו בעולם הזה הם 'חיים טובים', כי העולם הזה מלא מכאובים וקשיים, אי לאו 'תקווה' זאת הרי הוא דומה ליושבי חושך וצלמוות בבית האסורים, אבל התקווה והבטחון בה' הרי הם כמי שפתחו לו פתחים וחלונות גדולים בבית האסורים שמעתה שולטת ה'אורה' בכל פינה ופינה, וכל החושך מתפוגג ומתבטל כלא היה.

אשר לקחתי - התפילה היא היא 'כלי זיינו' של יהודי

בפרשתן (מח כב), 'ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ובתרגום תרגם בצלותי ובבעותי. ולכאורה תמוה מה

יג. בספר 'כנפי שחר' (שו"ת, סימן לז) מביא מאמר נורא של דודו הרה"ק רבי יחיאל ממוש זי"ע, בליל שב"ק בבואו לביתו לקדש על היין, והיה אז עת כפור וקור גדול, עלה הר"י ע"ג ספסל קטן הסמוך לתנור כדי לחמם ידיו, פתאום נשמט הספסל מתחתיו ונפל הר"י ושבר את ידו (מאז ועד יומו האחרון היה בעל יסורים), משהקימוהו העומדים אצלו שמעוהו אומר את הפסוק (תהלים כג ב) 'בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני', ונענה אל הסובבים, הנה המפליג בים הגדול בספינה רעועה, או כשהוא עומד ע"ג גשר רעוע בוודאי ישא תפילתו בכל רגע ורגע למען ישוב לביתו ללא כל פגע, אבל ב'נאות דשא' כשנראה שאינו נצרך ל'רועה', וכן על 'מי מנוחות' - ים קטן שלא רעשו מימיו ונראה שאינו נצרך לנס מיוחד לעבור בשלום את הים הקטן אז לא יתפלל, ולהוציא ממחשבה זו אמר דוד המלך 'בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני', כי בכל עת ושעה ועל כל צעד שעל, תמיד יתפלל אל ה' שישמרהו מכל פגע מכל צרה ועקתא, ואמר מי חשב בעלותו על ספסל קטן ונמוך שהוא מסוכן ליפול ולשבור יד, אלא מכאן תראה כמה יש לאדם לקיים 'שיויתי ה' לנגדי תמיד', ובכל עת לבקש ממנו על שמירה והצלחה בכל ענייניו..

יד. על כן אמרו המושלים בשם הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה מהלך בתוככי יער עבות, ורק מקלו בידו, בתוך כדי הילוכו הגיח לעברו דוב אשר רצה לטורפו ולאכול את בשרו, הרים האיש את מטוהו והעמידו כאילו קשת בידו והוא עומד לזרוק את החץ, ואכן, באותו הרגע נפל הדוב לארץ ללא רוח חיים, התמלא האיש שמחה, והחל להלל את המקל שבידו על שהצילו ממוות לחיים, עבר שם אחד ואמר לו, שטיא, וכי תעלה על דעתך שהרגתו במטך, לא כי, אלא על עץ גבוה בסמוך אליך עמד צייד וקשתו בידו, וכראותו היאך שהדוב מתקרב אליך ירה בו חץ ומזה נפל הדוב מת, ולענייננו יאמר, מי שאינו מבין שכל הקורה עמו על פי מעלה הוא, שמשם באים כל ה'חיצים' הן לטוב הן למוטב, הרי הוא דומה ממש לזה שהיה מהלל למקלו על שהצילו, ולא שם על לבו שיש אחד ממעל שעשה הכל.

עפ"י אלו הדברים מכאן ה'בן איש חי', שיעקב אבינו אמר לבניו, אל תדמו בנפשכם - שבמקלכם וכלי זיינכם ניצחתם את אנשי העיר 'שכם', לקחת אותה מיד האמורי, לא כן, אלא 'בצלותי ובבעותי' - התפילה לבורא כל עולמים היא אשר ערכה את המלחמה ועשתה הנצחון.

וידועים דברי הגה"ק החזו"א זי"ע, שעיקר ההשתדלות היא התפילה, אלא שלפעמים נדרש מן האדם גם לעשות פעולה בפועל, אבל לעשות הפעולה ולא להשתדל בתפילה באופן זה בוודאי לא עשה את המוטל עליו לעשות, ולא

יצא ידי חובתו (מעשה איש ח"ז קג).

ויתחזק ישראל - יתחזק מכאן ואילך והבא ליטהר מסייעין בידו
בפרשתן (מח ב), 'ויתחזק ישראל וישב על המטה',
 כתב 'בעל הטורים' על פסוק זה, ב' במסורה,
 הכא - 'וישב על המיטה', ואיך 'והמן נופל על המיטה'
 (אסתר ז ח), 'שהצדיקים אפילו כשהן חלשים מתחזקים
 שנאמר 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה', והרשעים
 אפילו בתוקפן הן נופלים, שנאמר 'והמן נופל על
 המיטה'. על כן, הבה נלך בדרכי הצדיקים (שהרי 'ועמד
 כולם צדיקים', ישעיה ס כא) - שלא להיות נפול בעיני עצמו
 כ'המן' ל"ע, אלא גם בעת הירידה יתחזק ולא יתייאש^{טו}.

חיזוק גדול לנופלים מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת'
 זי"ע (ויחי תרנ"א) על הפסוק בפרשתן (מט ט) 'גור
 אריה יהודה, כרע רבץ כאריה וכלביא', אמר מו"ז ז"ל
 כי כוחו של יהודה אפי' בשעת שפלות - כשהוא שוכב,
 הרי הוא כארי ולביא, שכן גם האריה עצמו שוכב
 לפעמים ועדיין ייקרא בשם 'אריה'^{טז}, והטעם, כי תמיד

ובזה יתיישב כיצד אמר יעקב 'אשר לקחתי מיד
 האמורי', וכי יעקב לקחה מידם, והרי שמעון
 ולוי הם ערכו את המלחמה והם לקחו את שכם מיד
 האמורי, לזה תרגם אונקלוס 'בצלותי ובבעותי', כי
 שמעון ולוי נלחמו בחרב וקשת, אבל 'עיקר' המלחמה
 נערכה ע"י יעקב אבינו בצלותי ובבעותי, ושפיר אמר
 על עצמו אשר לקחתי מיד האמורי.

וכבר האריכו חז"ל בשבחה של תפילה כי מבלעדי
 כוחה אי אפשר להשיג מאומה, ועם התפילה
 לא יבצר ממנו דבר, ותדע שזה כל כוחו של אדם
 בעולם הזה - ברוחניות ובגשמיות, בפרנסתו וכל
 הצרכיוותיו, ובה פירשו את דמיון המתפלל למי
 שמחזיק חרב וקשת, כי כמו שאיש הצבא לא יוכל
 לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת בלעדי כלי הזין -
 החרב והקשת, כי היאך יעמוד בשדה הקרב מבלי כלי
 זיננו, כך אין לו קיום ליהודי מבלי כוח התפילה -
 כגיבור ואיש מלחמה מבלי כליו^{טז}.

טו. עוד אמרו לבאר את הדמיון של חרב וקשת ל'תפילה', כי כמו ש'חץ' היוצא מן הקשת יהרוג את מי שפגע
 בו, מבלי כל הפרש והבדל אם הזורק את החץ גדול או חרש שוטה וקטן הוא, גיבור או חלש, כי החץ עצמו
 יפעל פעולתו, כיוצא בו ממש היא התפילה, ממי שתבוא בכוחה לפעול פעולות כבירות - לשנות הטבע ולבטל הנגזר,
 להריק שפע ברכה עליונה ברוח ובגשם.

באופן אחר אומר ה'משך חכמה', וכך אומרים גם משם הגרי"ז מבריסק זצ"ל, הטעם שנמשלה ה'תפילה' (צלותי)
 ל'חץ' ואילו ה'בקשה' (בעותי) דומה ל'קשת', שהנה החרב מצד עצמו יש בו כדי להמית מאחר שלהבו חד וחודר
 פנימה, אכן החץ במהותו אינו יכול להזיק כלל וכל כוחו הוא על ידי מתיחת מיתר הקשת לאחוריו ואז משליך את
 החץ בחזקה, ו'ריצת' החץ נותנת בו כח לחדור פנימה ולהשחית עד מוות. כעין זה החילוק בין 'תפילה' ל'בקשה',
 שהתפילה היא מטבע הנוסח אותו קבעו חז"ל הק' לומר על פי הכוונות העליונות שהיה ידוע להם ברוח קדשם,
 ועצם אמירת התפילה פועלת גדולות ונצורות לקרוע כל הגזירות (עי' בארוכה בנפש החיים ש"ב פ"א ואילך), ועל כן המשילוח
 לחרב שיש בו כח עצמי. לעומת זאת בקשה אינה בנוסח הקבוע ועומד, אלא היא פורצת ויוצאת ממעמקי הלב,
 ועי"ז יש בכוחה לבקוע שערי שמים.

וללמדנו על הכוח האדיר הניתן לו לאדם - להתפלל בכל מצב שהוא. כי בשעה שליבו בל עימו יש לו את
 ה'חרב' - היא התפילה לפי הסדר הרגיל כתקנת חז"ל, ואף שלא בזמן התפילה הקבוע יכול לפעול גדולות ונצורות
 אם יירה בחץ ובקשת - בבקשה אמיתית הנובעת מקירות הלב.

וכך כתב בספר 'אבני זכרון' (אות רנא) בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע על הא דכתיב (תהילים יח ד) 'מהולל אקרא
 ה' ומן אויבי אושע', 'מהולל' לשון מעורב ומבולבל (עי' ישעיה א כב), אף על פי כן 'ומן אויבי אושע', עכ"ל. וכלומר
 שאף שתפילתו מעורבת ומבולבלת מכל מקום פועלת גדולות בשמי מרום להושיעו מיד כל אויביו.

טז. הנה הפרשה וחומש בראשית מסתיימים ב'ויישם בארון במצרים', ומיד אומרים 'חזק חזק ונתחזק', ולכאורה
 קשה, דכלל מסור בידינו שלא לסיים פרשה או כל דבר בענין שאינו טוב, ובוודאי שפטירת יוסף הוא דבר
 שאינו טוב, אלא, כי בוודאי דבר טוב יש כאן... שאעפ"י ש'וימת יוסף' - (ולגבי דידן מדובר כל אחד בענינו) ולא עוד אלא
 ש'ויישם בארון' והיכן - 'במצרים', מכל מקום מתחזקים - 'חזק חזק ונתחזק', אין לך טובה גדולה מזו, ואכן, הנהגה
 כזאת היא 'סיום בדבר טוב'.

יז. סיפר החסיד הנודע רבי מענדל פוטערפאס זצ"ל, מאשר אירע בעת שהותו ב'סיביר' שם התענה תחת סבלות
 מלכות רוסיה הרשעה, כי הנה רצו אנשי השלטון לשבור ולדכא את רוח האסירים, על כן אסרו לשחק ב'קלפים'

תורה אלא אם כן נכשל בהם, נמצא, שאדרבה הדרך לעלייתו של אדם תבוא לו רק ע"י המכשול והנפילה"י.

וזוה פירש הרה"ק ה'דגל מחנה אפרים' זי"ע בלשון הכתוב (מט ב) 'הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם', דהנה איתא בגמרא (ב"מ נט.) 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתיעתרו', ונרמז בזה, כי 'נשייכו' הוא מלשון נשייה וכמו 'כי נשני אלוקים', וצריך להוקיר

הוא מוכן בגבורתו למלחמה. וכן הי' במעשה תמר שהודה ולא בוש, ולהורות לכל יהודי באשר הוא שאף בעת הנפילה ישאר בכוחו של אריה, יעמוד מנפילתו וישוב למקומו כדאשתקד"י.

ולא עוד, אלא מבואר בספרים כי הנפילה היא חלק מחלקי העליה הבאה לאחריה (אם הנופל אינו מתייאש), וכמו שאמרו חז"ל (גיטין מג.) 'אין אדם עומד על דברי

(קארטין), והיתה חבורת אסירים אשר התאספו ביחד לשחק באיסור, והלך אחד והלשין עליהם ברצותו למצוא חן בעיני המפקדים, מיד הגיעו שרי בית הסוהר ושוטרים רבים בשביל לתפוס את ה'פושעים' העוברים על החוק ולהענישם בכל חומר הדין למען ישמעו וייראו, אלא שתיכף בכניסתם נעלמו ה'קלפים' כאילו לא היו, והחלו לחפש בכל חור ופינה, הפכו את החדר והמיטות למצוא את ה'פשע' אך לדאבון ליבם העלו חרס בידם ולא מצאו אפילו 'זכר' לדבר, ויצאו בידיים ריקניות, ושוב חזרו ה'אסירים' לחזור ולשחק כבראשונה... ו'סוד' הדברים הוא, כי אותם אסירים היו גנבים מומחים הנקראים 'כייסים' על שם אומנותם לשלוח יד לתוך הכיס או החיק של השני ולשלוף משם את צרור מעותיו מבלי שישים לב, ואף עתה אחזו במנהגם... שברגע שנכנסו השוטרים הכניסו בזריזות את הקלפים לתוך הכיס של אחד המפקדים, והלה לא הרגיש בזה כלל, ומשום כך לא נמצאו הקלפים בתוך החדר כמובן, ורק כאשר נפנה אותו מפקד לצאת מן החדר שוב הכניסו ידם ונטלו את שלהם...

סיים רבי מענדל, ואמר כי למד מכאן מוסר השכל כי פעמים הרבה שהאדם מחפש אחר דבר מה ורץ בבהלה לכאן ולשם, ואינו יודע שזה מונח בכיסו וברשותו... וכך לענייננו, מצוי מאוד שהאדם מתעורר ורוצה 'להתחזק' והוא תמה לעצמו ואומר מאין אמצא כוחות להתחזק, והאמת היא כי 'החיזוק' תלוי רק בך... הוא נמצא בכיסך... בכל מצב אתה 'אריה' ויש בך את כל הכוחות הנדרשים, אין לך אלא להתחיל לעבוד...

יח. ומבאר שם, דכח זה טבוע בכל יחיד ויחיד מבני ישראל, דהנה נאמר בפרשתן (מט ח) 'יהודה אתה יודוך אחיך', ופירש בתרגום יהונתן 'יהודה אנת אודיתא על עובדא דתמר בגין פן לך יהודון אחקך ויתקרון יהודאין על שמך' (יהודה אתה הודית על מעשה תמר על כן יודוך אחיך ויקראו יהודים על שמך). וכך איתא גם במדרש (ב"ר צח ו) 'אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר ראובני אנא שמעוני אנא אלא יהודי אנא'. ובפשוטו היה בזה נתינת שכר ליהודה שהודה ולא בוש על כן זכה שכלל ישראל יהיו נקראים בשמו. אכן השפת אמת ביאר בזה, שבני ישראל יש בהם מכוחו ומהותו של יהודה, שלאחר ש'נכשל' בחטא לא נשבר ליבו בקרבו ונפל לידי ייאוש ח"ו אלא ראה בכך סולם והזדמנות להתעלות יותר, ולכן נקראו ישראל בשם 'יהודים' כי טבוע בהם הכח להתחזק מכל המצבים הקשים והנפילות הגדולות ביותר.

עוד אמר החידושי הרי"ם שהנה בתיבת 'יהודה' יש כל שם הוי"ה ובנוסף גם אות ד', כי אות זו מורה על 'דלות', וללמדנו שגם מי שהוא דל ורש עדיין אינו מנותק מהוי"ה ב"ה, וברגע אחד יכול להתקרב אליו כבתחילה. יט. כתב הגאון רבי יצחק הוטנער זצוק"ל במכתב (פחד יצחק ח"א, אגרות וכתבים מכתב קכח) וז"ל (בשינוי). רעה חולה היא אצלנו שכאשר מתעסקים אנו במעלתם של גדולי הדורות - הננו מביטים ב'סיכום האחרון' של מעלתם והמדרגות שהם העפילו אליהם. והננו מדלגים על הזמן שבו התחוללו בקרבם מאבקים אדירים ומלחמות קשות עם יצרם וטבעם, הרושם העולה לנו מתוך כל אלו השיחות - כאילו גדולים אלו יצאו מתחת ידי היוצר בקומתן ובצביונם. והכל מדברים, מתפעלים ומרימים על נס את טהרת הלשון של ה'חפץ חיים' זצ"ל, אבל מי יודע מכל המלחמות, המאבקים, המכשולים, הנפילות, והנסיגות לאחור שמצא ה'חפץ חיים' בדרך המלחמה שלו עם יצרו הרע, וזה רק משל אחד מני אלף...

וממשיך ב'מכתבו' התוצאה מזה (מהשקפה הנ"ל) כשנער בעל רוח, בעל שאיפה, בעל תסיסה מוצא בעצמו מכשולים, נפילות וירידות הרי הוא דומה בעיני עצמו כבלתי 'שתול בבית ה' - כי לפי 'דמיונו' של נער זה פירושו של שתול בבית ה' הוא לשבת על נאות דשא של מי מנוחות וליהנות הטוב כדרך שצדיקים נהנים מזיו השכינה כשעטרוניהם בראשיהם במסיבת גן עדן, ולאידך גיסא, לא להיות מורגז מסערת היצר - על דרך הכתוב (תהלים פח

ולייקר את זמני ה'שכחה' בהם 'שכח' מדרגתו ונפל, כי ירידה זו היא צורך עלייה וכל תכלית השכחה היא כי היכי דתיעתרו - להביאו ל'עשירות' ולמדרגה עליונה יותר.

ובזה יבואר גם הא דכתיב גבי מנשה ואפרים 'ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו' (מח יט), ש'מנשה' רומז לשכחה ואילו 'אפרים' שהוא מלשון 'כי הפרני' מורה על בחי' גדלות, ועל זה אמר כי אפרים אחיו הקטן יגדל ממנו דייקא כי כל העליה והגדלות באה דייקא מכח אותה 'שכחה' ונפילה. והוא אומרו 'הקבצו ושמעו בני יעקב', שכנודע 'יעקב' מורה על מדרגה פחותה, ואמר להם, שבשאתם במצב של בני יעקב אזי שמעו והתבוננו כי כל התכלית היא להביאכם למעלה עליונה בבחי' ישראל אביכם².

פחו כמים אל תותר - פרי המהירות חרטה
בפרשתן (מט ד), 'פחו כמים אל תותר', ופירש הגה"ק רבי יוסף שאול נתנון ז"ע בעל ה'שואל ומשיב' (בספרו דברי שאול מהרורא רביעאה ד"ה פחו) בהקדם 'מאמר החכם' (מבחר הפנינים סי' ת"ע, והובא גם ברבינו יונה משלי כא ה) 'פרי המהירות חרטה', וזהו שאמר הכתוב פחו כמים אל תותר, שום יתרון אין בפזיזות ובפחו כמים, אלא רק חרטה...

וז"ל הגה"ק רבי חיים ויטאל ז"ע (שערי קדושה א ו) וז"ל, שים נגד עיניך תמיד, אל תבהל ברוחך לעשות שום מעשה ולדבר שום דבור הקל עד תהיה מתון מתון במחשבתך אם תעשה או תדבר ואם תחדל, כי פרי המהירות חרטה ואין עוד תקנה להחזירה אל נדנה. עכ"ל.

1) במתים חפשי... אם מוצא אתה בעצמך שיצרך הרע מתגבר עליך, הנך חושב בטיפשותך ובתמימותך שכבר אבדה תקוותך, דבריק פשוט מביאים לידי גיחוך, משתתף אני בסבלך הרע, אבל הסבל הזה הוא המוליד של הגדלות. אבל דע לך חביבי, ששורש נשמתך הוא לא השלווה של היצר טוב, אלא דווקא מלחמתו של היצר טוב... בוודאי שהנך עומד להיות נכשל עוד, ובכמה מערכות תפול שדוד, אבל אני מבטיח לך שלאחר הפסד כל המערכות תצא מן המלחמה כשזר הניצחון על ראשך, החכם מכל אדם אמר 'שבע יפול צדיק וקם', והטפשים חושבים כי כוונתו בדרך רבותא - אעפ"י ששבע יפול צדיק מכל מקום הוא קם, אבל החכמים יודעים היטב שהכוונה היא שמהות הקימה של הצדיק היא 'דרך' השבע נפילות.

בבקשה ממך אל תצייר לעצמך את ה'גדולים' שהם ויצרם הטוב - חד הוא. אלא תצייר בנפשך גדלותם של גדולי עולם באותיות של מלחמה נוראה עם כל הנטיות השפלות והנמוכות. ובזמן שהנך מרגיש בקרבך סערת היצר, דע לך שבזה הנך מתדמה אל ה'גדולים' הרבה יותר מבשעה שהנך נמצא במנוחה שלימה שאתה רוצה בה. 'דווקא' באותם המקומות שהנך מוצא בעצמך הירידות הכי מרובות, דווקא באותם המקומות הנך עומד להיות כלי מוכשר לקבל הקדושה ולקדש שם שמים... (ע"כ).

וכבר איתא בחז"ל (עבודה זרה ח, א) 'תנו רבנן, יום שנברא בו אדם הראשון כיוון ששקעה עליו חמה אמר, אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשך בעדי ויחזור העולם לתוהו ובוהו... היה יושב ובוכה כל הלילה, כיוון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא'. והיינו שבראותו שחשיכה באה לעולם הבין שאבדה תקוותו - וכבר אין בידו לשוב ולעמוד מנפילתו בחטא עץ הדעת, וכל כך החמירו בו עד שהעולם עומד לחזור ל'תוהו ובוהו'. אך משעלה עמוד השחר וזרח השמש הבין שזה מנהגו של עולם - שאדרבה לאחר נפילה אפשר לו לאדם לחזור ולהאיר כאור החמה.

אמור מעתה, כי כך ברא הקב"ה את עולמו - שאי אפשר לו לאדם בלא נפילות, אלא שעליו להתרומם מעפרו. סיפר אחד מחשובי ראשי הישיבות בארה"ק שפעם בא לבקרו אביו של אחד הבחורים, ושאל אודות מצב בנו הלומד בישיבה, והבין האב מתוך דברי ראש הישיבה ש... ויש מקום להטיב מצבו, כי הלה 'עולה ויורד' הן בלימודיו הן בכל עניניו. נענה האב - הנה אנכי רופא לב', וידוע כי את הלב בודקים במכונה המכונה א.ק.ג. המראה קו לפי מצב בריאות הלב, ובאם הקווים עולים ויורדים הרי זה סימן שהאדם חי, ואף אם מצבו אינו טוב עדיין ניתן להצילו ולהשיבו אל בריאותו, אך כאשר המכונה מראה קו ישר הרי זה סימן שכבר שבק חיים לכל חי. כמו כן ה'בחור' אשר מצבו 'עולה ויורד' - הרי זה סימן כי עדיין בין החיים הוא, ויש בידינו להצילו, אבל אם ח"ו הולך ישר ואינו מנסה לעלות...

כ. וכן פירש הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (תר"מ ד"ה בפסוק) בהא דכתיב (מט כג-כד) 'וימררוהו ורבו וישטמוהו בעלי חיצים וכו' משם רועה אבן ישראל', כי משם דייקא, מאותם 'מריבות' עלה ונתעלה להיות רועה אבן ישראל.

והדברים נחוצים ביותר לכל תהלוכות החיים, הן ב'בין' שעיקר כוחו הוא על ידי שמביא 'בהלה' עד שהארם אדם למקום' שלא להלך אחר יצרו הרע - נחפו לעשות מה שלא היה צריך לעשות^כ, ואילו היה

כא. בדרך רמז אמרו על לשון הכתוב (איוב לו ב) 'פֶּתַר לִי זַעִיר', ופירשו רש"י והרלב"ג המתן לי מעט, ונרמז בזה כי היופי של יהודי וה'כתר' על ראשו הוא שיכול לומר 'פֶּתַר' - המתן... ועוד יתבאר שעל ידי שאומר פֶּתַר נותן הוא כתר להקב"ה.

וכאותה תשובה שהשיב הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועה על זי"ע לבחור שהחל נופל מטה מטה, וכל המחנכים שבירושלים הרימו את ידיהם בייאוש ממנו, אך ר"ש שלח לקרוא לו (על אף שכמה מה'חכמים' אמרו כי אינו מן הראוי שיבזבז הרבי את זמנו לריק על זה הבחור - כי רבים וטובי המחנכים לא יכלו לו. אך הרבי בשלו) ואמר לו, דע לך, כי נחת רוח מרובה יש לבורא עולם מכל בר ישראל הנלחם עם יצרו יותר מנחת רוח שיש לו מהמלאכים - אף אם לבסוף נצחו היצר. והנה אמרו חז"ל (במדרשם על הפסוק בקהלת ד יג) כי היצר נקרא 'מלך זקן וכסיל', והנה את פקודת המלך שומרים לקיים על אתר, ללא שום שהיות עיכובים ומניעות, וזאת אבקשך אל תעשה את היצר למלך, אלא דחהו אפילו במעט. סוף דבר שנעשה הבחור הנ"ל לחשובי קרתא דשופריא.

שימו לב אל הנשמה לדבריו הנוראים של ה'אלשיך' הק' זי"ע (בספרו 'עיני משה' על מגילת רות א ד) משם נלמד כמה גדלה מעלתו של זה שאמר ליצרו הרע 'המתן', ומתאפק מלילך אחר יצרו ומלמלא תאוותו הרעה, ואפילו רק לזמן מועט, שהנה נאמר (רות א א-ד) 'ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו, ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון וגו', ותשאר היא ושני בניה, וישאו להם נשים מואביות שם האחת ערפה ושם השנית רות', וצריך להבין לאיזה צורך השמיע הכתוב שם השנית רות, ומדוע לא נקט בדרך קצרה 'וישאו להם נשים מואביות ערפה ורות' ותו לא מידי. אלא, כי לכאורה תמוה מאוד, שהנה בועז נשא את רות ומהם נולד עובד, ואיתא בזה"ק (ח"ג קעז). כי בועז לקח את רות בדרך יבום, ונתגלגלה נשמת מחלון בעובד, וממנו הושתת מלכות דוד ושלמה עד מלך המשיח שיבוא במהרה בימינו, ומעתה תמוה ביותר, מה נשתנה מחלון מכליון, מדוע כליון 'נשכח כמת מלב ולא נזכר עוד', וכשמו כן הוא שהיתה לו 'כלייה' ואילו מחלון זכה להיות לו שם ושארית, כי הוא 'אבי' מלכות בית דוד. אך ביאור הדברים הוא, כי מדרך העולם אשר האח הגדול נושא תחילה אשה ורק לאחריו השני הקטן ממנו, ואילו כאן כליון שהיה הקטן, כדכתיב 'ושם שני בניו מחלון וכליון', הוא התחתן בראשונה עם ערפה, כי מחלון לא רצה בתחילה ליקח גויה מבנות הארץ, עד שכליון התחיל בעבירה ולאחריו נמשך גם מחלון, וזהו שרימז הכתוב באומרו ושם השנית רות, כי רות הידועה היתה רק 'שנית' - שנישאה לאחר ערפה, כי לא החל מחלון הגדול בעבירה אלא לאחר שקדמו כליון הקטן הימנו ולקח את ערפה. ללמד שכרו הטוב של העוצר ברוחו לעשות רע אף אם נכשל בסוף, וגם ללמדך עד קשה בעיני המקום מי שמתחיל בעבירה שאחרים נמשכים ונגררים אחריו ולמדים לעשות כמעשהו.

והלא כה הם דבריו כגחלי אש, כי דבר גדול הנביא דיבר בדבר הזה, הלא הוא כי על זאת ישתומם כל איש חכם לב באמת וכו', וכל הנזכר אשר חטא על הנפש ככליון אחיו והנה הפליא חסדו לו הוא יתברך הפלא ופלא לגלגלו וכו' על ידי בועז גדול העולם כדעת חכמי האמת כי דרך ייבום היה מעשהו, ועובד הוא מחלון, וממנו הושתת מלכות בית דוד ושלמה עד מלך המשיח, והלא כמו זר נחשב הדבר הזה כי עשה את הרע בעיני ה' כי אשה נכרית לקח ואיך נבנה עושה רשעה בנין גבוה ותלול ולא עביר קב"ה ניסא לשקרי.

על כן רוח ה' דבר ויקרא ארץ לכל יושביה לקחת מוסר השכל למען נשכיל ונדעה מה רב טוב העוצר את עצמו מלעשות את הרע ומה גודל אשר התחיל בעבירה, כי חטא אשר לא מנע את עצמו מלעשותה עד הוא החל וילמד חבירו לעשות כמעשהו תלוי עליו. והלא זה הדבר אשר היה באנשים האלה אשר נקבו כאן בשמות, הלא הוא כי הביטו וראו, כי ישבו אחים יחדיו והנה עתם עת נשוא אשה מי משניהם ראוי לישא אשה תחלה הוי אומר כי הגדול יחל ואחריו הקטן ממנו, ואם כן איפה מחלון וכליון מי אשר היה לו לקחת אשה תחלה אם לא מחלון כי הוא הגדול, כדבר שנאמר ושם שני בניו מחלון וכליון, כי אין ספק שבגדול החל ובקטון כלה, ונהפוך היה כי לא ערב אל לבו מחלון לישא מבנות הארץ עד אשר ראה את אחיו נשוי נכרית, כי כליון החל בעבירה תחלה ואחריו מחלון נמשך כי נפשו אותה ויעש גם הוא כאחיו באופן שקולר עון שניהם על כליון תלוי וכו', באופן כי קל הוא עון מחלון מעון כליון עשר ידות, וזהו אומרו ושם השנית רות, כלומר אל יגדל נא כח עון מחלון בעיניך, כי הלא רות הידועה שהיא אשת מחלון שנית היתה כי לא נשאה עד הקטון החל בעבירה תחלה וממנו למד וכו'. עכ"ל.

וממתין ומתיישב בדבר כבר היה נרגע ורואה שאינו 'מוכרח' לעשותו²²... ומראשית הדורות מצינו בן, כל החטאים הגדולים אשר אנו לוקים מחמתם עד עצם היום הזה - חטא עין הדעת וחטא העגל, לא באו אלא במהירות וחיפזון. וכך כתב האור החיים הק' (לעיל א כט) מלשון הכתוב שם 'ואת כל העין אשר בו פרי עין זרע זרע לכם יהיה לאכלה - דאפילו עין הדעת בכלל, והגם שמצינו שנצטוו עליו, כבר אמרו ז"ל (בר"ר כא ז) שאם היה ממתין עד ערב שבת היה מקדש על היין ע"כ, ומתוך דבריהם אתה למד כי לא נאסר איסור עולם, ומצינו בגמ' (סנהדרין לח:) שאדם הראשון בשעה עשירית ביום סרה, ונמצא שכל החטא נגרם בגלל שנחפו לאכול ולא המתין שתי שעות בלבד (ואף שאין לנו השגה כלל באדם הראשון, אך ללמדנו בא על גודל החורבן הנגרם בעטייה של הבהילות והמהירות). כחזיון הזה היה לבני ישראל לאחר מתן תורה, שהרי במתן התורה נתעלו בני ישראל למדרגות הנעלות ביותר, וכדכתיב (תהלים פב ו) 'אני אמרתי אלוקים אתם

ובני עליון כולכם' (עיי' ע"ז ה.), אלא ש'וירא העם כי בושש משה' (שמות לב א) - שהגיע הזמן שלפי חשבונם אמור היה משה רבינו לרדת ממרומים, ומכיוון שלא בא מיד 'ויקהל העם על אהרן'... וקרה מה שקרה, ואילו היו ממתנים עוד יום אחד הרי היה יורד משה והלווחות בידו והכל על מקומו היה בא בשלום, אך מאחר שאבדו שיקול הדעת אזי אכן - 'פרי המהירות חרטה', ועד היום אנו סובלים בגלל אותו החטא.

וזמן ב'בין אדם לחברו', שגם אם נדמה לו שמאן דהו עשה לו עוולה או פגע בכבודו, אל ימהר לכעוס²³ ולדון את חברו, אלא ימתין וישקול את העניין במתינות, ועי"ז ירוויח הרבה, וכלישנא דגמ' (ברכות כ.) 'מתון מתון ארבע מאה זווי שויא', כי פעמים הרבה יתברר ויודע לו שמעיקרא לא היה מקום לכעוס כלל, אלא רק מעות היתה בידו שחשב שהלה פגע בו²⁴, ואף אם יש מקום לכעס - הרי פרי המהירות חרטה, שבאותה שעה

כב. מעתה יבין האדם, גם כשהוא מרגיש שהוא 'מוכרח', ואם לא יספר עתה את הפעטע שטיקל לשון הרע' (לה"ד עסיסית) וכי"ב מי יודע מה יקרה לו ח"ו, עדיף לו להמתין לכל הפחות כמה רגעים, ויאמר ליצרו, אכן אשמע בקולך אך לא עכשיו ברגע זה אלא רק בעוד כמה דקות... וכשיגיע הזמן הוא כבר יראה שבאמת אינו מוכרח כל כך... כי כבר יעזבנו היצר ויצטנן.

וכיוצא בדבר גם לגבי עסק התורה, שהיצר הרע רוצה לבטלו מלימוד התורה, ואי אפשר לבוא לאדם להסיתו שלא ילמד כלל, שהרי פשיטא שלא ישמע לו, מה יעשה, יבוא בתחבולות ובערמה לאמר לו 'לכשתפנה תשנה', הרי הוא מעמיד לפניו כמה וכמה עיסוקים ואומר לו, ראה נא עד כמה עיסוקיך אלו דחופים ו'חשובים' ב'פיקוח נפש' ממש, אוי לך ואוי לנפשך אם ח"ו תדחה לסדרם אחר לימודיך, וכשתכלה עסקיך ותפנה אזי תשנה, ובכך גורר אותו מעסק זה לטירדא זו עד שלא תיפנה, וכל כוחו של היצר בכך שמראה לו שמוכרח למהר ולהתעסק עתה באותם עניינים, ומי יודע מה יארע אם ידחה אותם לאחר זמן... והעצה היא להשיב ליצרו באותו מטבע לשון, 'לכשאשנה אפנה', כלומר עתה אשב ואלמד ולאחר שאסיים חוק לימודי אפינה להתעסק באותם עסקים. והנהוג כן ייווכח היטב שכל אותם 'הדברים הבווערים שמוכרחים לעשותם מיד' לא היו דחופים כל כך ואינם 'פיקוח נפש'... ורק היצר הרע הוא שניסה לבלבלו בכדי לגרום שיתבטל מלימודו.

כג. איתא בספר חסידים (סי' תרנה) מעשה בבן אחד שכיבד את אביו ביותר, אמר לו האב אתה מכבדני בחיי תכבדני במותי, אני מצוך שתלין כעסך לילה אחד ועצור רוחך שלא תדבר. לאחר פטירת אביו הלך לו למדינת הים והניח אשתו מעוברת והוא לא ידע, ועיכב בדרך ימים ושנים. וכשחזר בעיר בא בלילה ועלה לחדר שאשתו הייתה שם שוכבת, ושמע קולו של בחור וכו'. שלף חרבו ורצה להרוג את שניהם. וזכר מצות אביו והשיבה לתערה. שמע שאמרה לאותו בחור שאצלה, כבר יש שנים רבות שהלך אביך מאצלי, אילו היה יודע שנולד לו בן כבר הגיע להשיא לך אשה. כששמע זה הדבר אמר, פתחי לי וכו', ברוך ה' שעצר כעסי וברוך אבי שציוני לעצור כעסי לילה אחת שלא הרגתי אותך ואת בני. ושמחו שמחה גדולה ועשו משתה לכל העם הנמצאים ושמחו הרבה מאוד.

כד. סיפר 'מלמד' אחד אשר בטבעו הינו דייקן מאוד, ומקפיד תמיד להגיע אל הת"ת בזמן, ומעולם אינו מאחר והנה יום אחד אירע לו אונס גדול אשר מחמתו הוצרך להתעכב, ומאחר שראה כי הנה עומד הוא לאחר בפעם הראשונה בתולדותיו מיהר לעלות על טעקסי (מונית) ש'תובילו לשלום ותגיעו מהרה למחוז חפצו', אך בדרכו נתקל ב'פקקים' (טרעפיק), ובעל כרחו נכנס לבית תלמודו כחמש דקות לאחר הצלצול... ברגע שעמד בשערי הכיתה

באר הפרשה - פרשת ויהי

מת', והנה, כבוא יעקב אבינו לארץ מצרים וראה את גדולת יוסף בנו, את רוב עשרו וכבודו לאין ערוך, החל להיות מיצר - בחשבו הרניי מניח בן שאינו כמותי, כי אני עברתי כל ימי כל מיני יסורים וצער שעל ידם מזדכך האדם למאד, ואילו יוסף בני חי בשלווה את רוב ימיו (שהרי 'שמונים שנה' מלך במצרים, מבן שלושים ועד בן מאה ועשר היה מלך במצרים), ומאחר שאינו כמותי ממש הרי לא יחשב לי 'כאילו לא מת'.

מיהו, בזה"ק איתא שכל המרבה בצדקה ובגמילות חסדים² אינו צריך לבוא לידי יסורים, כי ע"י הגמילות חסד³ יתעלה⁴ למדרגה כאילו קיבל יסורים

אין דעתו מיושבת עליו ובא לכלל כעס בא לכלל טעות, ולאחר זמן מתחרט על מה שהגניב והיאך הגיב... ולעולם לא יפסיד אם ימתין מלעשות מה שחפץ לעשות עכשיו⁵...

אנכי אכלכל אתכם - במעלת עשיית צדקה וחסד והאחדות בפרשתן (מו כט-ל), 'ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת וגו', ושכבתי עם אבותי, כתב ה'חתם סופר' ז"ע (ת"מ), כי איתא (ב"ב קמז). 'כל המניח בן כמותו כאילו לא

מיהר אחד הילדים הרים את ידו גבוה והראה לו על השעון... ויקצוף המלמד מאוד על חוצפתו של התלמיד שרוצה להוכיח אותו על האיחור, ומה גם שזה לו האיחור הראשון בתולדותיו, והרי טרח רבות להגיע בזמן... ורצה להשיב לו מנה אחת אפיים, אבל, מעודו קיבל על עצמו - חבי כמעט רגע עד יעבור זעם... שלא להגיב בשעת כעס אלא רק לאחר חצי שעה, והתאפק בכוחות לא לו ופתח במסירת השיעור כאילו לא היה כלום, כשבכל משך השיעור דמו בוער בקרבו. מיד בהישמע הצלצול ה'מבשר' על תחילת ההפסקה מיהר אותו הילד אל המלמד כששוב הינו מורה על השעון וקרא לעברו בקול, רבי... רבי... אתמול קניתי את השעון, ועדיין לא הראיתו לאיש בעולם, כי רציתי שהרבי יהיה הראשון שרואה אותו... ללמדנו עד כמה אותה הנהגה טובה שלא לענות בשעת כעס מונעת קלקלה מרובה.

כה. היה אומר הגה"צ רבי אהרן אייזנבערג אב"ד זיטאמיר זצ"ל שהיה מחסידי קארלין (בעיה"ק ירושלים), שאינו מוותר על הישיבה בין חברים מקשיבים ב'שבת אחים' בליל שב"ק, כי ע"י 'שבת אחים' זה ניצל ממוות לחיים, וכך הווה מעשה, באחת השבתות נסובו הדיבורים ב'שבת אחים' אודות דברי הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע (אבני זכרון, ערך אכילה) על דברי הגמרא (גיטין ע). 'סעודה שהנאתך ממנה משוך ירך הימנה' שאין הכוונה שלא לאכול רק למשוך ידו ולאחר את האכילה. והנה, ביום השבת ב'קידושא רבה' הגישו לפני הקהל הרעב (אחר תפילת שבת ארוכה בהתלהבות בקולי קולות כמנהג קארלין) 'קוגל' רותח שהיה ריחו הטוב נודף לתוככי האף והנשמה, ומאחר שזכר את הנאמר החל מפרר את הקוגל לפירורים קטנים כדי לקרר את תאוות הלב, ומצא בו מסמר... ואילו היה אוכלו כפי הרגילות היה ח"ו מסוכן...

כו. בפרשתן (מט כ), 'מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך', ומבאר השל"ה הק' (במדבר לא), מאשר שמנה לחמו, ומדוע זכה לעשירות כזאת מפני שהוא יתן לאחרים מעדני מלך ולא מהדברים הגרועים והפחותים אלא רק משופרא דשופרא וכדכתיב (ויקרא ג טז) 'כל חלב לה', ובזכות נדיבותו לאחרים זכה לעשירות. והוסיף השל"ה הק', כי מצינו עוד באשר שנאמר בו 'ברוך מבנים אשר' (דברים לג כד), ואמרו חז"ל (ספרי וזאת הברכה, שנה) שאין שבט שנתברך בבנים כאשר, ומבאר עפ"י האמור שהוא נתן לאחרים מעדני מלך, ובגין כך זכה לבנים, וכדאיתא בגמ' (ב"ב י): 'מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים, רבי אליעזר אומר יפזר מעותיו לעניים'.

ואילו האלשי"ך הקדוש זי"ע ביאר, כי בא הכתוב לשבח את אשר, כי לעצמו היה די לו ב'לחם' צר, והיתה מספקת עבורו כדבר שמן וטוב, אכן לאחרים נתן מעדני מלך...

כז. נוראות יסופר בענין ה'חסד', סיפר הסבא מקלם זצוק"ל שבילילה אחד חלם חלום, כי הנה מכריזים 'רבינו יונה ישא מדברותיו בבית המוסר', ורבים נהרו לשמוע דברות קדשו ואף הוא רץ ביניהם, אך בהגיעו עיכב בעדו 'שומר הפתח' ולא נתנו להיכנס, באמרו שאינו ראוי לשמוע את הדיבורים, החל הסב"ק מנסה להזכיר זכויותיו בהרבצת תורה ומסירת השיעורים, אך השומר לא נתרצה לו. שוב הפציר בו להכניסו יען מתלמידי רבי ישראל סלנטר הוא, אך גם בזה לא נשא השומר את פניו, עד שאמר כי הוא אביו של 'רבי נחומק'ה', ומיד פתח בפניו את השערים. ויהי בבוקר מיהר הסב"ק לשאול את בנו 'מה מעשיך'... עד שרק בזכותו נפתחו לו השערים, ויען הבן

זוה נמי פירוש הכתוב (ג טו-כא) 'ויראו אחי יוסף כי מת אביהם', כי בראותם את רוב טובתו של יוסף, חשבו שיעקב אביהם נחשב כ'מת' שהרי לא הניח בן כמותו, ענה להם יוסף 'אל תיראו אנכי אבל אתכם ואת מפקכם', מכאן ואילך אפרנס אתכם ואעשה עמכם צדקה וחסד^כ, ובוה ייחשב לי כאילו עברתי ייסורים כל ימי חיי, ושפיר הניח אבינו בן כמותו והוא נחשב בין החיים^{כז}.

שיכל את ידיו - זהירות מלפגוע איש ברעהו

בפרשתן (מח יד), 'וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור', הקשה

כל ימיו, והנה בעל הייסורים נקרא שם בזוהר הקדוש מרא דירבין ואילו בעל הצדקה נקרא מרא דידין. ובוה מבאר ה'חתם סופר' את הפסוק 'ויקרבו ימי ישראל למות', דכאשר ראה בגדולת ועשירות יוסף, הבין שאינו בן כמותו חשב שקרבו ימיו 'למות', לכך קרא ליוסף ואמר לו 'שים נא ירך תחת ירכי' - כלומר, תחת היסורים שעברו עלי כל שנתי ועל שמם נקראתי 'מרא דירבין', תחתם קבל על עצמך - 'ועשית עמדי חסד ואמת', להיות 'מרא דידין', וע"י ריבוי הצדקה והחסד תהיה בן כמותו, ואחשב כ'לא מת', וכל מיתתי תהא רק 'שכיבה' עם אבותי ולא מיתה, וכך הוה כמו שאמרו (תענית ה): 'יעקב אבינו לא מת', כי אם שכיבה עם אבותיו.

ויאמר, כי מזה תקופה ארוכה שנקרעו נעליו וחסך פרוטה לפרטה במשך חדשים ארוכים כדי שיהא לו מעות לקנות בהם מנעלים חדשים, והנה, אך קנה את הנעליים ויצא לרחובה של עיר, פגע בו עני מרוד אשר אין מנעלים לרגליו בכלל, והיה הלה מדדה ברגליו היחפות בשלג כשרגליו פצועות ושותתות דם, והבחין שהעני מסתכל בחמדה ובקנאה בנעליים החדשות. מיד חלצן ונתנם לו. אמר הסבא עמדו והתבוננו, כל מעשי בזכיות הרבצת התורה, זיכוי הרבים וכו' אינם מגיעות לאותו זכות ש'זכה' בני בנתינת מנעלים מתוך רחמנות על העני.

כח. כה אמר יוסף הצדיק לאחיו 'אתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב' (ג כ), וכן אמר להם בשעה שהתוודע אליהם 'ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם' (לעיל מה ה), סיפר לי ידיד נאמן רב חשוב במדינת ארה"ב, שלמד אצל הגאון רבי שמואל בירנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב, פעם אחת שאלו רה"י, וכי מה ענין 'למחיה שלחני' ו'להחיות עם רב' שלכן הוצרך יוסף להצטער בצער המכירה וייסורי בית הסוהר... וכי לא היה יכול להתקיים באופן 'מכובד' כשישלחו להביאו אחר כבוד ב'מרכבת המלך' מבית אביו עד מצרים, שם יבוא לבקר בבית האסורים כאדם נכבד ויראה פניהם זועפים ויפתור החלום, והם כבר יספרו אודותיו עד פתרון חלומו של פרעה וכו', או שיקראוהו סתמא לעמוד על משמר אסיפת התבואה משנות השובע לשנות הרעב....

אלא, שכדי להבין ללבו של ה'רעב' בשבע שנות רעב ולכלכלו כראוי, על הנותן לעבור קודם את ההרגשות הללו, כי רק כך יבין כראוי ללבם של אלו, רק כאשר ירגיש את חיי הדחקות, העוני והמחסור יבין ללבם של עניים בעת דחקם, ויפרנסם כראוי.

מסופר על הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל רבה של לאדז', שפעם פנה בימות החורף לביתו של הנגיד ר' ישראל פאזמאנסקי - ברצותו להוציא ממנו סכום הגון עבור 'עצים להסקה' לעניי בני ישראל שהצינה גברה ופשטה בביתם, משהגיע לבית הנגיד נקרא ר' א"ח להיכנס פנימה לבית החם ומוסק כהלכה, אבל ר' א"ח לא אבה להיכנס ונשאר על מעמדו בחוץ, משם דיבר עם הנגיד למשך כמחצית שעה על דא ועל הא... ככל שעבר הזמן גברה באותה מידה הצינה על מיודענו הנגיד, משנכנס הקור בכל עצמותיו של הנגיד אמר לר' א"ח, ירחם נא מר עלי ויכנס עמי הביתה, כי גברה עלי הצינה... אז אמר לו ר' א"ח, עתה השגתי מטרתך, כי באתי הנה לבקש נדבת לבך ב'עצים להסקה', ולעולם לא תבין את העניים עד שתרגיש על בשרך את אשר הם מרגישים כל היום - בכל יום מימי החורף.

כלל הדברים כי רק בהרגשת צערן של חברו יעלה בידו להיות 'גומל חסדים' כראוי, וזו חובתו של האדם 'להיכנס לנעליים' של השני, לנסות להבין הרגשתו, ואז כבר יעזור לו כדבעי...

כט. מסופר על הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע (יומ"ד י"ג טבת) שהיה כידוע חתנו של הרה"ק היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע, ובעת שדיברו היהודי הקדוש ואביו הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בעסקי השידוך, נענה רבי דוד ואמר ל'יהודי הקדוש', הלא לבטח תחפצו בחתן בן תורה ותלמיד חכם, דעו לכם שבני אינו צורבא מרבנן, אך ה'יהודי

ואילו שמאלו של ראובן הוא לנוכח ימין של שמעון, והרי 'ימין' הוא צד החזק באדם, ושמאל הוא הצד החלש. וכך הוא דרכו של עולם, על 'צד שמאל' של רעהו - בעניינים שיש לו בהם 'חולשות', הן ברוחניות והן בגשמיות, יביטו עליו ב'עין ימנית' - דהיינו בחזקה ובדקדוק, לידע את כל פרטי חולשותיו, בטוב טעם ודעת, ואילו על 'צד ימין' של רעהו - בעניינים שהוא חשוב ומצליח הן ברוח הן בגשם, על זה יביטו ב'עין שמאלית' - דהיינו שאין מחשיב זאת כלל וכלל, ולא עוד אלא שעל הצלחותיו יביט בצרות עין, ואינו מרבה לשבח על כך לא בפה ולא בלב, ולכן 'שיכל את ידיו' ללמדנו, שהדרך הנכונה להעמיד ימין כנגד ימין ושמאל כנגד שמאל, והיינו שעל חלק הטוב והחשוב של הזולת נביט ונתבונן בעין ימנית, בהנאה ובהרחבה,

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע שלכאורה הטעם 'כי מנשה הבכור' הוא סיבה שלא ישכל את ידיו, אלא יניח יד ימינו על ראש מנשה שהוא הבכור, והיה צריך לומר 'שכל את ידיו כי אפרים הקטן' וכיו"ב. 'אלא למדה תורה דרך ארץ שינהוג אדם כבוד בחבירו לפי הראוי לו, והיינו, אעפ"י שהיה יכול יעקב אבינו ע"ה לחזור ולהעמידם כרצונו זה לימינו וזה לשמאלו, מ"מ לא רצה לבייש את מנשה, ולכך שכל את ידיו בראשם', וזהו שאמר הכתוב שכל את ידיו ולא שינה מקום עמידתם כי מנשה הבכור ולא רצה להכלימו.

ידוע הביאור בשם הגר"ח מוואלאז'ין זצוק"ל שיעקב אבינו רמו בכאן, כי הנה, ראובן העומד אל מול שמעון, הרי ימינו של ראובן כנגד שמאלו של שמעון,

הקדוש' שידע היטב חשיבותו של בן יקר זה, נענה ואמר, 'על מנת כן' אני חפץ לקחתו כחתן לבתי, כך הוסיף הרה"ק רבי דוד למנות לו עוד ועוד חסרונות של החתן, ועל כולם נענה היהודי הקדוש - 'ע"מ כן', לבסוף אמר רבי דוד, מסכים הנני לשידוך, אך דעו שהחתן יקדשנה תחת החופה בטבעת של כסף ולא בשל זהב, כי אני לא אתן לו טבעת של זהב, ולזה לא הסכים 'היהודי הקדוש' בשום אופן, למעשה נגמר השידוך ללא כל הסכמה מעניין הטבעת. בהגיע עת העמדת החופה, עמדו שני המחותרים הקדושים, ומה רבתה המבוכה, היות והרר"ד לא רכש לבנו כי אם טבעת של כסף, ומאידך, היהודי הקדוש לא הסכים שבתו תתקדש בטבעת זו, בין הקהל נכח אברך אחד 'בר דעת' שמייהר לביתו, ביקש מבני הבית את טבעת הזהב שלהם, הקנהו כדת וכדין ל'חתן' הרה"ק ר' משה, ובה קיים 'מצוות קידושין', כרצון הרר"ד - שהרי לא הוא קנה טבעת זהב, ואף כרצון 'היהודי הקדוש' - שבתו נתקדשה בטבעת של זהב, והכל בא על מקומו בשלום. והנה אותו יהודי עברו שנים רבות מנישואיו ועדיין לא נושע בזש"ק, באותו שנה נפקד בפקודת ישועה ורחמים. והיו אומרים על כך שמשמים נסתבב כל המעשה עם הדין ודברים בין הני אריוותא בכדי שיהודי זה יגמול חסד ויבוא לידי ישועתו.

מדי דברינו בבעל ההילולא הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, שומה עלינו לציין שני דברים ממה שהורה ואמר קודם פטירתו מהאי עלמא, א'. שלא יגזרו בירושלים תענית בגין 'עצירת גשמים' קודם ליומא דהילולא דיליה, כיון שיום היארצייט שלו - י"ג טבת, מסוגל לגשמים, ב'. שכל מי שיפעל לכבוד ההילולא שלו ישיב לו טובה משמי מרומים, על כן עצה היעוצה לכל מי שצריך לישועה - שיפעל דבר מה למען הילולת הצדיק - אם בהעמדת 'לחיים', בהדלקת נר וכו', זיעועכ"א.

ל. ודע כי פעמים הנהגה בעקמימות כדוגמת 'שיכול הידים'... היא הנהגה הישרה... וכעין מה שכתב הרה"ק ה'חזוזה' מלובלין זי"ע טוב להיות בשלום עם חבירו הגם שהוא בשקר, מלהיות במחלוקת עם חבירו הגם שהוא באמת (אור הנפלאות כח, הובא באבני זכרון ערך מחלוקת).

עובדא הוה אצל כ"ק אאדמו"ר זי"ע באחד השנים ב'ראש השנה', בעל התוקע בבית מדרשו (בבני ברק) היה יהודי חשוב ובר אוריין, ושמו היה הגה"ח אליעזר לעזער זצ"ל, שנה אחת בהגיע התקיעות, אחר שר' אליעזר כבר בירך בקול ובהתלהבות דקדושה את הברכות בקול רעש גדול - 'לשמוע קול שופר', 'שהחיינו', לקח את השופר אל פיו, אך לא הצליח להוציא אפילו תקיעה אחת כראוי, אחר שניסה כמה פעמים וראה שאינו משמיע כי אם קול הברה בעלמא עשה סימן לאאדמו"ר שיביאו עוד 'בעל תוקע' אל הבימה, אאדמו"ר לקח ממנו את השופר מידו, ניסה לתקוע, ואף הוא לא הצליח כלל (אאדמו"ר לא היה יכול מעולם לתקוע בשופר כראוי אף לא בימי אלול), או אז נתנו את השופר לאחד מומחה אשר תקע את התקיעות כולן כדת, לאחר התפילה אמר לי אאדמו"ר, ידעתי גם ידעתי כי אינני יכול לתקוע, אלא שחשבתי בעצמי שר' אליעזר יכול להישבר ברוחו בראותו ש'ביום הזיכרון' לא צלחו תקיעותיו,

לשבתו ולפארו, ואילו על ענייני 'שמאל' לא נביט כי יה"ר שנזכה כולנו להתחזק בהונן בחזק חזק ונתחזק, אם בעין שמאלית, כלומר בהבטה חלושה ורפה, שלא לקוות לישועות ה' ולראותה עין בעין בשוב ה' להתבונן ב'חסרונות' רעהו יותר מידי לא. שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל.

על כן לקחתי מעמו את השופר, בכדי שינחם עצמו בראותו כי אף הרבי בכבודו ובעצמו לא הצליח לתקוע, וחייתה נפשו בגללי.

ואם יבוא ה'חכם' וישאל, היאך עשה כן, הרי זה 'הפסק' בין הברכות לתקיעות שלא לצורך כלל, היה עליו לתת מיד לבעל תוקע המומחה, תשובתו, במה שהיה הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל לומד תדיר מדבריו של הגה"ק רבי עקיבא אייגער זי"ע, הפוסק להלכה, שבאם יצא למשרטט 'בספר תורה' שורות בעיקום, הרי זה כשר ובלבד שהסופר יכתוב את הכתב עקום יחד עם שורות השרטוט, ואמר הגאון ר"א, דכאן חזינן שפעמים העקמימות היא היא הישרות, כך לדידן נמי - אין לך ישרות גדולה מעקמימות זו - כי באה למנוע צער ומכאוב מלב יהודי. לא. עוד ביאור שמעתי מהגה"צ רבי מנחם מנדל מענדלזאן זצ"ל רבה של קוממיות, שפעם שאל אחד מה'בעלי בתים' את אביו הגה"צ רבי בנימין מענדלזאן זצ"ל (בעת שיעורו לבעה"ב בקוממיות), מדוע 'שיכל את ידיו' ולא החליף ביניהם את מקום עמידתם, ענה לו הגר"ב, דזה ברור שהיה וויכוח בין יעקב אבינו ליוסף ב'שיטות' בעבודת ה' איזה דרך ישרה היא שיבור לו האדם (כמבואר בספרים הקדושים), ולדורות למד אותנו יעקב אבינו כשאושר יש וויכוח בינך לבין רעך, אל תבלבל אותו שיודה וילך כדרכך, אלא הנח לו, שישאר לעמוד על מעמדו, ושנה והזז את עצמך, על כן השאיר את אפרים ומנשה כמו שהעמידם יוסף, ושיכל את ידיו שלו.

כיו"ב אומרים על מנהג ישראל, שבסיום תפילת שמונה-עשרה פוסע שלש פסיעות, כורע לצד שמאל ואומר 'עושה שלום במרומיו', וכשכורע לימין אומר 'הוא יעשה שלום עלינו', ובכריעתו כנגדו מסיים 'ועל כל ישראל ואמרו אמן', כי הדרך להשכין שלום בעולם היא רק אחרי שפוסע לאחוריו ג' פסיעות - כשהוא עוזב את מקומו ומוותר משלו, וכן כורע ומכניע את עצמו לכל העומדים בצדדיו. וזה כלל גדול במדת השלום, במקום להתעקש ולהכריח אחרים לבטל דעתם אליך, עדיף טפי שתכניע עצמך ותבטל דעתך אליהם, ובכך ירבה שלום בעולם.

כעין זה אמרו על המקובל בפי העולם כי 'קיפול הטלית' במוצאי שבת שיש בזה 'סגולה' לשלום בית (עי' ב'טעמי המנהגים' אות תתקמז). ואמרו חכמי המוסר, כי רמז יש בדבר, שכשם שסידור הטלית הוא על ידי שמקפלה פעם אחת, וחוזר ומקפלה שנית ושלישית עד אשר תהיה מסודרת כראוי וכיאות, כך גם הרוצה לזכות לשלום בית עליו לקפל את עצמו שוב ושוב, להכניע עצמו בלא להתעקש לעמוד על דעתו, וע"י מדת הוויתור יזכה שתשרור השלום והשלחה בביתו.

בדרך צחות אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שגם קיפול שרוולי הבגד וניקוי הבית היא 'סגולה' לשלום בית...